

UNELE CAUZE ALE DERAIERILOR ÎN LIMBAJUL STANDARD ROMÂNESC ACTUAL

CZU: [811.135.1`276`373.613=111]:316.77

Inga GALBEN

*Școala Doctorală de Studii Lingvistice și Literare,
Universitatea de Stat din Moldova*

SOME CAUSES OF CURRENT STANDARD ROMANIAN LANGUAGE DERAILMENT

This article aims to analyze some causes of the language diversity and the way language changes and adapts in a society where members possess the ability of speaking more than one language. We will mostly rely on Republic of Moldova example, where bilingual communication has been much used in the Soviet period and went through many changes since then. We will also bring some examples of the current expressions among professionals and young people who due to their extended social communication make an unconscious language choice. The paper also explores how the language shifts from one generation to another. One of the most visible trends in Moldovan society is the bilingual lexical variation and borrowing from English at the same time maintaining a certain lexical variation from Russian.

Keywords: *hybridization, Englishization, communication, professional language, lexical borrowing.*

Lucrarea de față reprezintă o analiză preliminară a cauzelor de deraiere în limbajul standard actual românesc. Totodată, vom scoate în evidență evoluția limbajului și varietatea acestuia prin exemple întâlnite în mediul social și profesional, prin exemplificarea limbajului hibridizat din mediul online și offline. Scopul nostru este de a oferi câteva perspective de analiză a utilizării limbajului hibridizat, inclusiv varietatea cuvintelor din limbi diferite și din registre diferite.

Întrucât Republica Moldova are experiența bilingvismului din perioada sovietică, în mare parte impusă de factorii politici, economici și culturali, împrumutul dintr-o limbă dominantă devine tot mai facil și mai ușor de acceptat pentru limba engleză. Rezistența lingvistică este mai mică datorită anglicizării limbii române de peste Prut, care și până în prezent reprezintă un model de exprimare, în special, pentru reprezentanții din sferele politic și media.

Fiind utilizat astăzi tot mai mult în diverse scopuri, precum social, politic și economic, mediul online este preferat de unele instituții oficiale, care utilizează plat-

forme de comunicare cu destinatarii mesajelor prin adaptarea la limbajul publicului majoritar.

Utilizatorii rețelelor de socializare și ai platformelor de media sunt, în mare parte, reprezentanții generațiilor mai tinere, convențional numite Generația Y (născuți în perioada anilor 1979-1995) și Generația Z (născuți în perioada anilor 1996-2015) [g]. Prin răspândirea și distribuția mesajelor în comunitățile virtuale, utilizatorii contribuie la adaptarea limbajului și la modificarea acestuia atât la nivel de structură, cât și la nivel de conținut. Ulterior, regăsim utilizarea simbolisticii caracteristice doar pentru mesajele de pe rețelele de socializare, în unele mesaje în exprimarea orală a oficialilor către populație, facilitând astfel răspândirea limbajului și printre reprezentanții altor generații. O tendință de hibridizare a limbajului standard cu unii termeni din limba engleză se identifică și în discuțiile populației nevorbitoare de engleză sau care posedă cunoștințe minime, limbajul fiind extins cu modele preluate din mediul online prin publicitate, discursuri ori declarații politice [11, p.4].

Cursul evolutiv al limbajului a reprezentat interes pentru specialiștii nu doar din domeniul lingvisticii, dar și din domeniul psihologiei, al marketingului și din alte domenii, atenția publicului fiind tot mai mult solicitată, odată cu extinderea surselor informaționale.

Mediatizarea și încurajarea consumerismului au adus în limbajul standard expresii și modele învațate, precum scria Stuart Chase, în cartea sa *The Tyranny of Words*, că expresiile vagi și fără suport au menirea să scutească vorbitorul de responsabilitate [3, p.115]. De aceea un limbaj neutru, dar ușor recognoscibil este preferat în comunicare în discursurile politice și în utilizarea comunicărilor de media. Acest tip de limbaj, fiind preluat și replicat, în unele discursuri ale politicianilor contemporani, s-a răspândit și în alte medii, precum cele profesionale.

În discursul politic actual, au ajuns și expresii din limbajul politic utilizat în perioada sovietică, deși fusese catalogat și perceput ca limbaj dezagreabil sau manipulat.

În exprimarea din mediul online, regăsim termeni dintr-o perioadă în care lipsea literatura de specialitate în limba română și unii termeni au fost preluați din limba rusă. Astfel uzualitatea lor a adus acești termeni și în exprimarea populară („tormoz – frână”, „svetafor – semafor”). Un asemenea limbaj este stigmatizat și catalogat de către lingviști, critici și reprezentanți ai mediului academic drept un limbaj „degradant”, „denaturat” [2, p.41].

Limbajul cu numeroase împrumuturi și cu variații din limba rusă, în special, a fost inițial utilizat în mod artificial în instituțiile de stat. Utilizarea eronată în mod intenționat nu a durat mult, astfel limbajul standard fiind menajat. Unul dintre motivele acestei situații ar fi percepțiile noastre individuale la relevarea celor scrise sau auzite; expresii considerate uzuale care provoacă o impresie pozitivă se regăsesc în toate culturile și în toate timpurile. Așa unele cuvinte care au fost utilizate pe larg de populația din Republica Moldova, precum „ukaz” sau „jalbă” (pentru a face referință

la documente, și anume, „ordin” sau „plângere sau denunț”) și care aveau originea în limbajul oficial din instituțiile de stat, nu s-au păstrat în limbajul curent¹.

Multe expresii nu s-au păstrat în virtutea schimbărilor politice, economice și sociale, limbajul fiind modificat și cu implicarea lingviștilor și a oamenilor din mediul academic. Stilistica lingvistică se preocupă de stilurile de vorbire și evoluția acestora, care se încadrează în realitatea trăită de om într-un anumit moment istoric [3]. Precum a menționat și E. Sapir, în lucrarea sa *Language* din 1929, „...Este o iluzie să ne imaginăm că aceasta (societatea) se adaptează realității fără a utiliza limba și că limba este doar accidental o modalitate de a rezolva probleme de comunicare și gândire” [13, p.643].

Pentru identificarea efectelor și a evoluției formelor stilistice în limbajul standard, ne propunem să urmărim unele tendințe în acest sens. În analiza noastră, facem referințe către factorii-cheie din societatea noastră. Limba nu poate fi oprită din cursul ei evolutiv, în special, dacă e să ne adresăm contextului social.

Exprimarea politicianilor în scris sau oral, cu utilizarea unor formule „inflexibile”, generale și abstracte este în prezent utilizată cu tot mai multe expresii din limba engleză, ajunse în limba română din limbajul profesional. Limbajul politicianilor din perioada sovietică, în care discursul avea menirea să dea impresia de comunicare între putere și popor și ascundea o realitate în acest fel, a ajuns să se perpetueze din perioada comunistă în prezent cu noi forme, fiind propagată cu ajutorul mass-mediei.

Unii politicieni preiau în discursurile lor anglicisme din domeniul profesional de afaceri din dorința de a atrage un segment de populație care contribuie în mod consistent la viața socială și economică a țării. În același timp, unii dintre politicienii contemporani vin cu o pregătire academică obținută în afara țării, astfel în unele discursuri regăsindu-se termeni precum „target” (în loc de „scop”) (discursul lui Chiril Gaburici, postat pe rețeaua de socializare facebook, 2 mai 2018: *Austria văzută de sus are un target de 34% energie regenerabilă până în 2020 și 100% până în 2050*) sau „fake” (în loc de „fals”) (din fragmentul publicat pe facebook de Dorin Chirtoacă, 26 februarie 2021: *Dodon cu Șor, ca lideri de partid, nu au semnat niciun acord de coaliție, deci nu există nici majoritate parlamentară. Declarația celor 54 din Parlament este un fake, care nu are bază legală și constituțională.*).

Tineretul din perioada sovietică este expus în mod continuu la mesaje venite din mediul informațional cu o puternică încărcătură politică [4, p.152], astfel limbajul plin de clișee și expresii vagi fiind utilizat și răspândit în alte sfere ale vieții sociale.

La o analiză mai atentă a discursurilor în domeniul profesional, în mod special, în corporațiile mari, limbajul care vine să susțină o cultură corporativă este la fel ghidat de unele expresii însușite și transmise către toți angajații fie cu scop de motivare, fie cu scop de susținere a integrării în activitatea organizațională. Un asemenea limbaj este

¹ Cuvintele *ukaz* și *jalba* se regăsesc în literatura artistică actuală. Pentru a reda contextul unei perioade de influență a limbii ruse, autoarea romanului său *Grădina de sticlă*, Tatiana Țîbuleac, înzestrează personajele cu un limbaj potrivit acelei perioade (și se mai utilizează de o generație înaintată în prezent). Sursa: ȚÎBULEAC, T. *Grădina de sticlă*, Chișinău: Cartier, 2012, pp.42 și 95.

atât de frecvent utilizat în comunicarea standard, încât a ajuns să fie numit „limbă corporateză”, presupunând un limbaj oficial, neutru, plin de englezisme, încărcat cu lexeme și termeni specializați².

Expresiile preluate din domeniul profesional ajung în limbajul comun prin intermediul mass-mediei sau al rețelelor sociale în mediul social. Astfel tot mai des sunt utilizate expresii precum „meet” (în loc de *întâlnire*), „a se focusa” (în loc de *a se concentra*), „job” (în loc de *serviciu*) și altele. Anunțurile de angajare utilizează cuvinte uzuale pentru mediul profesional: *Oferim un call gratuit de consultanță în carieră, unde o să intrăm împreună în detaliu despre procesul pe care trebuie să-l parcurgi ca să devii freelancer de top în IT...*

Fără să petreci ore în șir căutând job-uri online sau resurse și fără să renunți la stabilitatea job-ului curent!

Click pe buton și programează call-ul tău... (Sursa, facebook, Liber.it, 18.04.2021)

Adoptarea unui limbaj profesional cu integrarea termenilor din mediul corporativ va depinde de domeniul de activitate a organizației, în mod special, de procesul de adaptare a limbajului de către persoanele noi care intră în echipă. Apoi vorbitorii transferă acest limbaj în mediul social în care se întorc. Astfel, este facilitată modificarea și stimulată evoluția limbajului și în alte medii în afara celui organizațional. Integrarea într-un mediu profesional stimulează preluarea limbajului membrilor echipei și în mod special preluarea unor termeni utilizați de persoanele cu influență din mediul profesional [12, p.225]. În mod firesc, pe parcursul activității, membrii comunității profesionale imită și comportamentul, și limbajul, indiferent de mediul în care se află la moment: școală, universitate sau organizație. Acest subiect a fost analizat și de specialiști în domeniul psihologiei, ajungând la concluzia că influența este cu atât mai mare, cu cât liderul grupului este mai sigur de acțiunile sale și cu autoritate [7, p.206-207], respectiv fiind percepuți drept oameni de succes, un model de urmat.

În spațiul comun și în microcomunitățile online, majoritatea utilizatorilor preiau și distribuie mesajele cu un conținut plin de termeni preluați dintr-o altă limbă și/sau cu utilizarea unor simboluri care înlocuiesc cuvintele din limba maternă. Tânăra generație care utilizează și transmite în prezent limbajul preia cuvinte, expresii din canalele de informare care preferă texte laconice. Nu atât în mediul real, cât mai curând în mediul on-line scurtimea mesajului devine o prioritate din ce în ce mai accentuată, cu scopul de a acorda mai multă vizibilitate în spațiul ecranului de telefon, ca să dea șanse mai mari mesajului să fie citit în întregime.

Unele aspecte ale hibridizării limbii țin de răspândirea multilingvismului. Influențată preponderent de limba rusă în perioada sovietică, limba română din spațiul

² Termenul „limbă corporateză” nu este atestat în dicționare, fiind întâlnit în comunicarea din mediul profesional, regăsit pe forumuri, platforme profesionale, bloguri, în special, în comunicarea online; linkedin.com; <https://lidersheep.ro/regele-e-gol/>. Apare acest termen și în unele cărți, în care autorul își propune să ajute cititorul să vorbească limbajul utilizat în organizații, astfel facilitându-și o ascensiune în carieră (OLTEANU-HEEL, Cătălin *Pierdut la traducere*. Ed. Evrika Publishing, 2018).

lingvistic basarabean este influențată în prezent de tot mai multe expresii din limba engleză, care sunt adaptate după formă („Am **lidunt** echipa de proiect”, cu sensul de „a conduce”) ori preluate ca atare („Am un *call* cu colegii”, cu sensul de „discuție online”) în comunicarea profesională, în special în organizații multinaționale. Unii specialiști fac referință la un discurs științific specializat, „adresat unui cerc restâns de specialiști”³, în asemenea texte identificate fiind expresii din limba engleză, precum „*insider*” (pentru angajat sau profesionist care aparține unei arii de activitate) sau „*background knowledge*” (pentru a se referi la pregătirea academică și/sau experiența profesională).

În ultimii ani pe piața din Republica Moldova au intrat mai multe organizații din afara țării, limba de comunicare fiind limba engleză. Chiar dacă organizația este la bază de altă origine, facilitarea activității profesionale se va datora utilizării unui limbaj utilizat de un număr cât mai mare de angajați. Unul dintre exemplele de colaborare multinațională cu limba engleză oficială în cadrul organizației este cazul Rakuten. Un retailer japonez, prin extinderea activității sale de la nivel local la unul internațional, a ajuns studiu de caz pentru unii profesori de la Harvard Business School [b, ‘2:05].

Conform teoriei universalității limbii a lui Noam Chomsky, omul are capacitate cognitivă înnăscută de a înșuși limba. Chomsky a adus dovezi despre faptul că abilitatea de a vorbi și a înțelege se află la nivel de cunoaștere inconștientă a creierului uman (*The Linguistic Philosophy of Noam Chomsky* de Binoy Barman) [1]. Conform acestei teorii, limbajul rămâne neschimbat la nivel gramatical. Vorbitorul va prelua temenii și îi va adapta la structura gramaticală a limbii materne. Deraierile de limbaj se produc din cauza expunerii la mediul în care trăiește individul. Se observă asemenea exemple în discursurile în limba rusă a vorbitorilor de limbă română. Unele construcții sunt adaptate, în cazul în care acestea sunt cunoscute, însă, dacă pentru prima dată a fost utilizată construcția în limba străină, adaptarea se va face doar la nivel lexical. Unii cercetători au aprofundat teoria lui Chomsky, extinzând-o spre aria cognitivă, făcând o paralelă cu dominația limbii latine în timpul Imperiului Roman [h, ‘9:25]. Respectiv, în exprimarea curentă, datorită nevoii de a comunica rapid și în virtutea prioritizării aspectului practic al limbii, anglicizarea limbajului va dăinui o perioadă destul de îndelungată, acum comunicarea hibridizată fiind stimulată și de contextul pandemic în care ne aflăm.

Un exemplu expresiv este comunicarea tinerilor prin mesaje digitale. În comunicarea acestora împrumuturile lexicale din limba engleză au devenit frecvente, nu doar în comentarii particulare, ci și în discuțiile făcute publice pe rețelele de socializare:

- ***Crazy talking nonsense... poti plz pentru o secundă sa lasi quote-utile in engleza si sa vorbesti cu normal words.***
- *Daca iti folosesti numai 1% din creier not my fault.*
- *??? stii ca eu pot sa inteleg engleza right.*
- *w/e (what ever).*

³ După opinia Danielei Roventța-Frumușani, menționat în lucrarea lui Ilie Rad: *Cum se scrie un text științific* [10, pp.71-72].

Pe parcursul istoriei comunicarea și relaționarea omului cu semenii s-a schimbat, a evoluat de la interacțiunea necesară supraviețuirii până la cooperarea socială, care a generat crearea unor grupuri mai mici. Modificarea și mișcările sociale care se bazau pe schimbul de informații (în cine mă pot încrede, cu cine mă pot asocia, care trib/grup este sigur etc.) au dus la evoluția abilităților lingvistice care erau utilizate pentru dezvoltarea unor tipuri sofisticate de cooperare [5, p.26]. Grupurile actuale de relaționare bazate pe interese comune sunt interdisciplinare și cu o vastă extindere socială. Același individ ar putea să relaționeze cu câteva grupuri sociale pe mai multe registre lingvistice, respectiv cu utilizarea unor modele de limbaj potrivite unui anumit grup social.

Unele modele de limbaj au pătruns din limbajul profesional, fiind condiționate de nivelul ierarhic care impune construcția lingvistică. Cu cât mai multă putere de decizie are individul, cu atât este mai mare probabilitatea să influențeze limbajul celorlalți [9, p.201].

La analiza limbajului din sursele media, rețelele sociale, discursurile oficiale, materialele de marketing și comunicare, corespondența publică și alte resurse care se adresează publicului larg, identificăm tendința de redare cât mai laconică a mesajului, păstrate fiind subtilitățile stilistice care pot produce senzații, emoții, multe dintre ele evitând să poarte responsabilitatea deciziilor pe care le va lua consumatorul.

Concluzii. Aparent un fenomen apărut datorită globalizării, apariției unor organizații multinaționale, a restricțiilor pandemice, hibridizarea nu este un proces nou. Fiecare perioadă istorică a avut un limbaj care a fost preluat „fidel de societate”, împrumuturile lingvistice vor spori în special în contextul globalizării și al extinderii comunicării pe canale digitale tot mai accesibile. Nu toate construcțiile lingvistice vor rămâne în limbajul standard. Unele cuvinte însă vor intra și în dicționare și vor contribui pe termen lung la crearea unui stil de exprimare. Sub influența mediului mesajele ajung simplificate și scurtate chiar și la nivel formal, intrând astfel într-un proces tot mai rapid de hibridizare.

Referințe:

1. BARMAN, B. *The Linguistic Philosophy of Noam Chomsky, Philosophy and Progress: Vols. LI-LII, January-June, July-December, 2012.*
2. BOCHMANN, K. *Cum sunt trăite și percepute limbile, despre istoria limbilor ca istorie socială.* Chișinău: Cartier, 2020.
3. CHASE, S. *Tyranny of Words.* Florida: Ed. Harvest/HBJ Books, 2015.
4. CULICIU, C. *Wooden language and the Communist Youth Movement in Romania. The case of Interior Minister Teohari Georgescu....*, In: *Romanian Journal of History and International Studies*, vol.II, no.2, Ed. Semne, 2015.
5. HARARI, Y. N. *Homo Deus, O scurtă istorie a viitorului.* Ed. Polirom, 2018.
6. HARARI, Y. N. *Sapiens, A Brief History of Humankind.* London: Ed. Pinguin, 2011.
7. KAHNEMAN, D. *Thinking Fast and Slow.* Ed. Pinguin Books, 2011.
8. KORZYBSKI, A. *Science and Sanity.* 5th Edition. International Non-Aristotelian Library, Institute of General Semantics, Brooklyn, New York, USA, 1994.

9. MYERS-SCOTTON, C. *Multiple Voices, An Introduction to Bilingualism*. Australia: Blackwell Publishing, 2006.
10. RAD, I. *Cum se scrie un text științific, disciplinele umaniste*. București: Ed. Polirom, 2017.
11. RIVLINA, A. A. *Englishization of Russian and Bilingual Lexical Variation* (Basic Research Program), WP BRP 05/LNG/2013.
12. SHARIQ, M. Borrowing. Code Mixing and Hybridization of English. In: *Interdisciplinary Journal of Linguistics*, 2013, vol. 6, pp. 223-232, Department of Linguistics, Aligarh Muslim University, Aligarh, India.
13. HUSSEIN, B. *The Sapir-Whorf Hypothesis Today, Theory and Practice in Language Studies*. 2012, vol. 2, no. 3, pp. 642-646.

Resurse Web:

- a. CRACIUN, C. *Metode și tehnici de cercetare*. București: Ed. Universitară, 2015. Disponibil: http://intermaster.geo.unibuc.ro/wp-content/uploads/2014/10/9.-Craciun-Cerasella_Metode.pdf
- b. *Harvard Business Review Podcast, Language and Globalization: The Mandate to Speak English at Rakuten*. Disponibil: <https://hbr.org/podcast/2017/11/language-and-globalization-the-mandate-to-speak-english-at-rakuten>
- c. IRIMIA, D. *Curs de lingvistică generală*. Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași. Disponibil: <https://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/B33/>
- d. LIFARI, V. *Metode de cercetare a conceptelor din perspectiva lingvisticii cognitive*. Disponibil: <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&printversion=1&n=3420>
- e. MARIAN, V., KAUCHANSKAYA, M. *Cross-Linguistic Transfer and Borrowing in Bilinguals*. Disponibil: https://www.academia.edu/931304/Cross_linguistic_transfer_and_borrowing_in_bilinguals?email_work_card=view-paper
- f. ȚAPOC, V. Menirea universității în societatea contemporană. In: *Revista științifică Studia universitatis*, ISSN 1811-2668. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/j_nr_file/4_2011.pdf
- g. Wikipedia article, Generation gap, Distinguishing generation gaps. Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/Generation_gap
- h. Youtube Video Talk, Q&A - Linguistics, Style and Writing - with Steven Pinker. Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=7rYAnYXIHl0&t=477s>